

Любов Василівна Жадан

ДОТОРКНУТИСЯ ДУШЕЮ ДО МИСТЕЦТВА

Сценарії виховних заходів для старшокласників

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

УДК 37.018.2
ББК 74.200
Ж 15

Жадан Л.В.

Ж 15 Доторкнутися душею до мистецтва. Сценарії виховних заходів для старшокласників / Л.В. Жадан. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан. — 176 с.

ISBN 978-966-10-3038-0

Посібник допоможе у проведенні уроків художньої культури та виховних заходів щодо проведення шкільних свят. Містить докладну інформацію про творчість українських митців.

Призначено для вчителів загально освітніх закладів.

УДК 37.018.2
ББК 74.200

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

© В. Дідух, 2013
© Навчальна книга — Богдан,
майнові права, 2013

ISBN 978-966-10-3038-0

ДОРОГА ДО ХРАМУ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

...коли ми не осягнемо краси, ми ніколи не зрозуміємо правди ні в минулому, ні в сучасному, ні в майбутньому. Краса нас усьому учить.

О. Довженко

Трагедія народу відбувається тоді, коли він помирає від посухи, голоду, злиднів, економічної кризи. У стократ більшою є його трагедія, коли він помирає, збайдужівши до власних духовних надбань. Єдиний вихід із такої критичної ситуації — вирішення проблем культурного розвитку народу лише політичним шляхом. І основою такої політики має бути відповідна державна програма щодо вивчення національної культури.

Проголошення незалежності України спричинило високе піднесення національного духу. Основним змістом українського культурного оновлення і відродження була самовіддана праця багатьох дослідників, ентузіастів, практиків із реконструкції вкрай zdeформованої культури, використання у житті значних набутоків, що знаходилися раніше або під арештом, або призабулися. Чималий пласт забороненого і забутого нині оновлюється, збагачуючи величну «ікону» української культури.

В останні роки Кабінет Міністрів України опрацював програму «Повернуті імена», яка інтегрує зусилля багатьох інституцій (зокрема Національної академії наук, Українського фонду культури, товариства «Україна», Фонду сприяння розвитку мистецтва України) для висвітлення невідомих фактів національної культури. Зусиллями згаданих установ тільки за останні два роки проведено низку міжнародних конференцій, фестивалів, виставок, що популяризують імена Володимира Січинського, Олександра Архипенка, Михайла Андрієнка-Нечитайла, Григорія Крука, Людмили Морозової, Мирослава Радима, Петра Мечика, Василя Авраменка та багатьох інших.

Осмісленню шляхів розбудови української культури присвячують свою роботу заклади Національної академії наук. Опрацюо-

вано декілька концепцій розвитку української культури за участю відомих учених Г. Вервеса, І. Дзюби, М. Гончаренка, М. Поповича, П. Толочка та інших.

Кожна нова епоха переосмислює обрії та зміст українського мистецтва, літератури, науки в обширах великого історичного часу. Зміна історичних меж культури особливо інтенсивно відбувається тепер в умовах нового періоду державотворення. Нинішній соціальний і культурний контекст впливає не лише на характер змін у цьогочасній культурі, а й на оновлення та відродження значних сфер культури минулого. Адже сучасність лише тоді стоїть твердо на ґрунті, коли її коріння сягає минулого, коли вона тісно пов'язана зі спадщиною поколінь.

Оскільки відроджується українська державність та повертаються до отчого дому національні скарби, то треба повернути й історичну пам'ять нації. У період великих освітянських реформ і перебудови національної школи потрібно не випускати з поля зору сферу естетичних культурних уподобань учнів, розповідати, пропагувати, навчати розуміти справжні культурні цінності людства. Про Україну знають у Бразилії, США, Канаді, Німеччині, Англії. Наприклад, у Нью-Йорку виходить декілька українських часописів, працюють Українська академія наук, Український інститут Америки, школи мистецтв, у Бразилії — фабрики, що постачають народні українські інструменти у найвіддаленіші села. У різних куточках світу можна побачити величні церкви в українському стилі, у Нью-Йорку, Лос-Анджелесі відвідати курси писанкарства та школу українського іконопису, у Римі навчитися техніки вишитої ікони, яка, до речі, давно забута в Україні. А що знаємо ми про себе, красу та приналежність, культурну велич нації?

Якщо здійснити низку соціологічних досліджень серед школярів, то мало хто з дітей розповість біографію хоча б десяти видатних українських художників, композиторів чи співаків. А що стосується висвітлення теми українського авангардизму, кубізму, бароко, то в цій царині потрібна буде спеціальна підготовка не лише учням, а й учителям. Саме на ліквідацію прогалін у знаннях даної сфери і спрямований посібник «Доторкнутися душею до мистецтва».

Нині повертаються із забуття неугасимі імена українських діячів мистецтва, життя і творчість котрих були незаслужено забуті й викреслені з національної історії. Саме зараз ми дізнаємося про

самобутню та величну творчість Архипенка, Пимоненка, Гніздовського, Горської, Ревуцького, Лисенка. Як не згадати у цьому переліку й ім'я патріарха українського малярства Олексія Макаренка, якого війна зробила інвалідом. Його найвищий творчий злет — композиція «Реквієм. Україна», що складається з 21 твору. Також слід пам'ятати і постать Миколи Бідняка, котрий у 15-річному віці залишився без рук. Але жорстока трагедія не завадила хлопцеві малювати, він став відомим у світі іконописцем. Визнання до Ф. Гуменюка прийшло спочатку в Чехословаччині та Канаді, і лише згодом — в Україні. Світова слава С. Крушельницької спалахнула в Італії, Нью-Йорку, Аргентині, хоча на своїх концертах вона завжди виконувала пісні рідного народу.

Висвітлення життєвої долі українських митців, їхньої любові й шани до свого народу в творах мистецтва — головна мета цього посібника. Різні методичні форми виховних заходів (усні журнали, альманахи, літературно-музичні композиції, концерти, вечори пам'яті), різноманітні конкурси, вікторини активізують розумову та творчу діяльність учнів. Вони сприяють вихованню молодого покоління в дусі національних традицій, формують високу національну свідомість, любов до Батьківщини, дбайливе ставлення до національних культурних надбань й усвідомлення необхідності збереження їх для нащадків.

Щасливий випадок. Історія книги

Мета: ознайомити учнів із історією створення книжки, книгодрукування в Україні; розвивати інтерес до книжок; виховувати дбайливе ставлення, любов і повагу до української книги, почуття національної гідності.

Обладнання: книжки улюблених авторів, місцевих авторів, учнівські ілюстрації до улюблених видань.

ХІД ЗАХОДУ

У проведенні заходу беруть участь дві або більше команд класу чи школи. Між командами відбуваються змагання, які супроводжує шкільна художня самодіяльність. Серед вчителів обирають членів журі.

Слово вчителя

Люди здавна прагнули до краси і намагалися оточити себе різними художніми творами. Так виникло мистецтво. Відтворюючи життя у певній формі, чи то живопису, чи музики, чи скульптури, митці завжди намагалися не лише нести інформацію у світ, а й вплинути на людські почуття, прославити красу й добро, засудити зло. Об'єктом мистецтва є життя, світ матеріальний і духовний. «Оволодіти всім світом і знайти йому вираження», — так сформулював мету письменника німецький літератор Й. В. Гете.

Ми знаємо, що література — це мистецтво слова. А хороша книжка — це ковток води для спраглого, вірний друг і порадник у повсякденному житті. З героями літературного твору можна помандрувати у будь-яку країну, побувати в минулому та перенестися в майбутнє. Можна навчитися розрізняти добро і зло, а також уникнути помилок і водночас отримати естетичну насолоду.

Розповідь працівника музею про збереження найдавніших книжок на території області, міста, села.

Розповідь працівника бібліотеки про книжки місцевих авторів.

Проведення одного із запропонованих нижче конкурсів.

Конкурс «Книжкова реліквія»

Умови. Учасники команд приходять на захід із сімейними книжковими реліквіями та розповідають їхню історію.

Оцінка. Кожну розповідь оцінюють від 1 до 5 балів. За емоційність розповіді та цікаву знахідку команда може отримати 3 бонусні бали.

Конкурс «Історія книжки»

Умови. У конкурсі беруть участь по одному представникові від кожної команди. Вони по черзі відповідають на запитання. Якщо представник команди не дає відповіді, то йому можуть допомогти товариші по команді або вболівальники. Якщо й ті не знають відповіді, то шанс дають команді суперника.

Оцінка. За кожну правильну відповідь команда отримує 1 бал.

Запитання

1. Одна із двох старослов'янських азбук. (*Глаголиця.*)
2. Хронологічно послідовний запис історичних подій, зроблений сучасником. (*Літопис.*)
3. Назва чи малюнок, що розташовані на березі книги. (*Маргіналії.*)
4. Цінна рідкісна річ (не обов'язково книжка). (*Раритет.*)
5. Тропічна багаторічна трав'яна рослина, з якої виготовляли папір, одяг, циновки. (*Папірус.*)
6. Старовинний рукопис на пергаменті, з якого стерто попередній текст і на його місці написано новий. (*Палімпсест.*)
7. Емаль, якою оздоблювали чаші, ікони, книги. (*Полива.*)

Конкурс «У друкарні Івана Федорова»

Тема: Виготовлення та оформлення книжки на зразок видання І. Федорова.

Умови. У конкурсі беруть участь по два учні від кожної команди і виготовляють свою книжку з підготовленого заздалегідь матеріалу (малюнки, набір художньо оформлених літер, вибір тексту тощо).

Оцінка. 5 балів.

Конкурс «Книгодрукування»

Умови. У конкурсі беруть участь по одному представникові від кожної команди і намагаються дати правильну відповідь на поставлене запитання.

Літературно-музична композиція:

«Народе мій, до тебе я ще верну»

(Вечір пам'яті Алли Горської)

Мета. Ознайомити учнів із мистецькою спадщиною та життєвим подвигом художниці; розвивати творчу уяву, інтерес до культурної спадщини свого народу, почуття відповідальності за збереження національних святинь; виховувати національну свідомість, естетичні смаки.

Форма проведення: Літературно-музична композиція.

Обладнання: Репродукції картин А. Горської, портрет художниці, репродукції світлин із життя мисткині.

ХІД ЗАХОДУ

Читець. Як добре те, що смерті не боюсь я
і не питаю, чи тяжкий мій хрест.
Що перед вами, судді, не клонюся
в передчутті невідомих верст.
Що жив, любив і не набрався скверни,
ненависти, прокльону, каяття.
Народе мій, до тебе я ще верну,
і в смерті обернуся у життя
своім стражденним і незлим обличчям.
Як син, тобі доземно уклонюсь
і чесно гляну в чесні твої вічі
і з рідною землею поріднюся.

В. Стус

Учень. 1972 рік. Останнє прощання з Аллою в майстерні, де була організована перша її персональна виставка, — бо за життя вона її не мала, — силою обставин було символічним. Уся кімната-у гаптуваннях, квітах, калині та барвінку. Горіли свічки у трисвічниках. У центрі кімнати висів портрет Алли, обрамлений терновим вінком із калиною. Під портретом виднівся написаний золо тими літерами напис: «Світлим духом добрим пройшла вона між нами з вірністю неопіта, що раптом знайшов землю і віру предків. Вічна слава людині-художниці, яка залишиться для нас втіленням людської мужності, сумління і рідкісної відданості людям!»

Читець. Віддай мені своєї смерті частку,
Візьми од мене часточку життя,
І вдвох уникнем самоти, як пастки,
І не потрібне буде вороття,
У минуле, що майбутнім стало,
В вельможний нескінченний сон степів,
Та за тобою небо запалало,
овогнене грозою стожалів.

В. Стус

Перегляд слайдів картин А. Горської під тиху музику.

Слово вчителя

Наш час — це час В. Стуса, В. Симоненка, Л. Костенко, А. Горської, життя котрих, мов спалах в нічній темряві, саме той спалах, що запалює їхні серця, що не байдужі до своєї нації, свого народу. Такі постаті — це національна гордість. Вони з'являються пророками: сильні духом і незахищені від грубої сили можновладців.

Алла Горська зі своїми одностудійцями безстрашно повстала під пресом тоталітарного режиму за права людей, майбутнє України. В глуху епоху відкритої сваволі вона була визнаним лідером не лише у колі художників, її шанували математики, фізики, кібернетики, хіміки. Алла Горська стала одухотвореним символом червоної калини задовго до того, як українська громада відважилася підняти ту калину. Своєю діяльністю і любов'ю до Батьківщини вона провістила нову добу України, за це й розплатилася власним життям.

І коли вже така доля у славетних лицарів України, то справу їхнього життя мусить гідно нести нове покоління, торуючи шлях до моральних вершин, що їх вони заповідали.

Читець. Вже почалось, мабуть, майбутнє.
Оце, либонь, вже почалось...
Не забувайте незабутнє,
Воно вже інеем взялось!
І не знецінюйте коштовне,
Не загубіться у юрбі.
Не проміняйте неповторне
На сто ерзаців у собі!
Минають фронда і жиронди,

газет, що виходить у США. На шпальтах було поміщено матеріал, підписаний колишнім співробітником КДБ, який стверджував, що начебто Івасюк украв мелодію «Червоної руги» зі словацького фольклору і що міністерство закордонних справ СРСР змушене було офіційно попросити вибачення перед братньою країною за цей міжнародний плагіат. Звичайно, такі публікації з'являються з метою принизити українську націю та культуру?

У книжці «Монолог перед обличчям сина» батько композитора Михайло Івасюк відповів усім, хто намагається очорнити Володимира словом: «Мій син був і залишається втіленням чистоти. Брудом і брехнею не можна затушувати його доброго імені».

Звучить аудіозапис пісні В. Івасюка.

Учень. Так, чиновники від культури не могли вибачити В. Івасюкові популярності, успіху, громадянської позиції. Івасюк творив чесно, він вписав свою сторінку в історію України.

Галина Івасюк, сестра композитора, згадує про той час: «Після смерті брата нас цуралися, не впізнавали, не віталися, залишилися з нами найвірніші та найулюбленіші — родини Братунів, Казимірських, Дончиків, Криси, Кудликів, Лемиків, Патиків, Марта Кінаевич, Юрій Рибчинський, Люба Козак. Твори Володі після його смерті вольовими — характерними для того періоду методами — перестали виконуватись. Перестали їх співати митці, перестали звучати на радіо і телебаченні. Тільки Василь Зінкевич та Назарій Яремчик, аристократи в українській музиці, у своїй творчості були вірні йому, своєму побратимові».

Учень. І тільки в березні 1989 р. товариство «Лева» в театрі ім. М. Заньковецької до 40-річчя від Дня народження Володимира Івасюка організує величезний концерт, повертаючи пам'ять про композитора із забуття. Відбуваються фестивалі «Червона руга», конкурс ім. Володимира Івасюка, у 1994 р. митцеві посмертно присуджують Державну премію ім. Т. Шевченка.

Родина Івасюків зберегла львівську та чернівецьку квартири, де мешкав композитор, його речі, рукописи. Це дало можливість створити музей у Чернівцях, двері якого не зачиняться і для майбутніх поколінь.

А друзі та однодумці дали змогу звучати його музиці. Так, пісні В. Івасюка завжди лунали серед народу. Більшість сучас-

них українських співаків уперше заявили про себе завдяки пісням В. Івасюка.

Звучить відеозапис однієї з пісень В. Івасюка у виконанні котрогось із сучасних українських співаків.

Учень. У травні 1988 р. у Києві в палаці «Україна» відбувся концерт пам'яті В. Івасюка «Повернення». Меценатом цього свята виступила фірма «Кока-Кола». «І повертається до нас великий син, великого батька, ерудита з енциклопедичними знаннями», — так чудово сказав ведучий концерту Данило Яневський під час концерту про творчість В. Івасюка.

Звучить відеозапис пісні В. Івасюка у виконанні сучасних українських співаків.

Слово вчителя

Галина Івасюк згадує: «З глибоким сумом та печаллю ходжу на могилу, яка тричі була сплюндрована, спалена (один раз у зливу горіли в червні квіти), до пам'ятника, який вистраждав Микола Посікіра (10 років пам'ятник стояв у його майстерні).

Низько вклоняюся нашим людям за їхню шану і любов до мого брата: його могила цілий рік у квітах. І щоразу згадую слова Ліни Костенко: «Слава — це прекрасна жінка, що на могилу квіти принесе».

В одному зі своїх творів батько композитора писав:

*Благословляю, сину, ті роки,
Що розчинили тобі навстіж двері
У царство творчості, і на папері
Лягли слова і ноти у рядки.*

Нині часто звучить пісня «Із голосу скрипки, або Соло для Володимира Івасюка» (музику на слова Володимира Вознюка створив Мар'ян Гаденко). Вперше цей твір виконала Алла Кобилянська, тепер він звучить у репертуарі Іво Бобула. Пісня про те, що музика вічно жива, а разом з нею живий і Володимир Івасюк — молодий, могутній і сучасний.

Звучить аудіо- або відеозапис пісні «Із голосу скрипки, або Соло для Володимира Івасюка».

Зміст

Конкурс «Книжкова реліквія».....	6
Конкурс «Історія книжки».....	7
Конкурс «У друкарні Івана Федорова».....	7
Конкурс «Книгодрукування».....	7
Конкурс гравюри.....	8
Конкурс «Ілюстрація до книжки».....	9
Інтерактивна вправа «Мікрофон».....	10
Інтерактивний прийом «Спільний проект».....	12
«Український іконопис».....	12
Інтерактивна вправа «Скарбничка цікавих запитань».....	22
Інтерактивна вправа «Обговорення по колу».....	24
Інтерактивна вправа «Мандрівка в часі».....	24
<i>Усний журнал</i> : «Природа молода завжди. Українські пейзажи».....	26
Інтерактивна вправа «Скарбничка цікавих запитань».....	28
Мистецька спадщина українців.....	38
Конкурс 1. «Улюблений сюжет».....	39
Конкурс 2. «Український орнамент».....	39
Конкурс 3. «Петриківський розпис».....	40
Конкурс 4. «Улюблений портрет».....	40
Конкурс 5. «Живописці України».....	40
Живописці України.....	40
Конкурс 6. Вікторина.....	43
Підсумки конкурсів. Визначення переможців.....	45
<i>Усний журнал</i> : «Петриківські мальованки».....	46
Інтерактивна вправа «Уява».....	53
Інтерактивна вправа «Творча лабораторія».....	53
Інтерактивна вправа «Коло друзів».....	53
<i>Усний журнал</i> : «Квіти, як люди, — живі, мають душу».....	54
Інтерактивна вправа.....	56
Інтерактивна вправа «Мікрофон».....	57
Інтерактивна вправа «Журналіст».....	58
Інтерактивна вправа «Коло друзів».....	58
Інтерактивна вправа «Творча лабораторія».....	58
Гра «Що? Де? Коли?» на тему: «Українське національне мистецтво».....	59
<i>Літературно-музична композиція</i> : «На Україну повернусь».....	73
<i>Літературно-музична композиція</i> : «Народе мій, до тебе я ще верну».....	86
<i>Усний журнал</i> : «Дорога до храму. Антологія національного мистецтва».....	98
ДРУГА КНИЖКА: «Музичний ярмарок».....	111
<i>Літературно-музична композиція</i> : «Вона мені, як храм...».....	122
<i>Літературно-музична композиція</i> : «М. Лисенко — боян землі рідної».....	129
Інтерактивна вправа «Віч-на-віч».....	133
Інтерактивна вправа «Стан душі».....	135
Інтерактивна вправа «Скарбничка цікавих запитань».....	138
Інтерактивна вправа «Уява».....	139
<i>Усний журнал</i> : «Лев Ревуцький. Життєвий і творчий шлях».....	140
Інтерактивна вправа «Інтерв'ю».....	143
Інтерактивна вправа «Коло друзів».....	143
<i>Літературно-музична композиція</i> : «Пісня — то душа моя».....	
Життєвий і творчий шлях Д. Гнатюка.....	145
Інтерактивна вправа «Експрес-інтерв'ю».....	145
Інтерактивна вправа «Стан душі».....	149
Інтерактивна вправа «Асоціації».....	150
Інтерактивна вправа «Мікрофон».....	150
<i>Літературно-мистецька композиція</i> : «Народна пісня — моя мистецька мати».....	151
Інтерактивна вправа «Експрес-інтерв'ю».....	155
Інтерактивна вправа «Скарбничка цікавих запитань».....	156
<i>Концерт</i> : «Усе життя — у пісні».....	157
Інтерактивна вправа «Експрес-інтерв'ю».....	160
Диспут «Пісня не має кордонів».....	161
<i>Тема</i> : «В його очах завжди цвіла червона рута».....	162
«Пам'яті Володимира Івасюка».....	162
Інтерактивна вправа «Асоціація».....	166
Інтерактивна вправа «Стан душі».....	167
Інтерактивна вправа «Реклама».....	167
Інтерактивна вправа «Експрес-інтерв'ю».....	168
Інтерактивна вправа «Скринька цікавих запитань».....	168

Навчальне видання

ЖАДАН Любов Василівна

ДОТОРКНУТИСЯ ДУШЕЮ ДО МИСТЕЦТВА

Сценарії виховних заходів для старшокласників

Головний редактор *Богдан Будний*

Редактор *Тетяна Риженко*

Художник *Ростислав Крамар*

Комп'ютерна верстка *Нелі Домарецької*

Підписано до друку 12.02.2013. Формат 60х84/16. Папір 10,23.
Гарнітура офсетний. Умовн. друк. арк. 10,23. Умовн. фарбо-відб. ?????.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців
ДК №370 від 21.03.2001 р.

Навчальна книга – Богдан, просп. С.Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002

Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008

тел./факс (0352) 52-19-66; 52-06-07; 52-05-48

office@bohdan-books.com

www.bohdan-books.com